

SZERKESZTŐI ELŐSZÓ A NYELVPOLITIKA ÉS NYELVSTRATÉGIA EURÓPÁBAN II. ÉS III. KÖTETÉHEZ

Úttörő vállalkozás ez a két kötet. Úttörő azért is, mert nyelvpolitikáról, nyelvstratégiáról, nyelvi tervezésről szól átfogó, áttekinthető céllal. Ilyen munka viszonylag kevés jelenik meg magyar nyelven. De még inkább azért úttörő, mert átfogó, teljességre törekvő nyelvpolitikai, nyelvstratégiai összefoglalást kívánunk nyújtani az európai gyakorlatról. Eredeti célunk az volt, hogy az Európai Unió tagállamainak a gyakorlatát kívánjuk közreadni, a munka során azonban úgy láttuk, ezt célszerű kibővíteni és az Unió kívüli európai országokat is áttekinteni. Köteteink várható olvasóközönségének igényeit vesszük figyelembe: olyanoknak szánjuk kiadványunkat, akik szakmai, tudományos, politikai szereplők, valamint a téma iránt érdeklődő laikusok. Munkánk hiteles, tudományos igényű összefoglaló, amely jól használható kutatási alanyagként, döntéshozókészítő háttéranyagok összeállítására, és általános tájékozódásra egyaránt.

A munkát előkészítő háttérkutatásokat még a Magyarságkutató Intézet Nyelvtervezési Kutatóközpontjának jogelődje, a Magyar Nyelvstratégiai Intézet (MANYSI) indította el. Ezt a teljesség és a pontosság igénye miatt érdemes megemlíteni, mert az előkészítő kutatómunkálatok régóta tartanak, ehhez a diplomáciai testületek segítségét is igénybe vettük, hogy minél pontosabb, minél aktuálisabb helyi adatokhoz juthassunk. Természetesen a jogi, politikai, stratégiai dokumentumok esetleges változásait igyekeztünk nyomon követni, ezért szándékunk szerint a kötetben közölt összes adat a megjelenés időpontjában aktuálisnak tekinthető. Persze ehhez mindenképpen hozzá kell tenni, hogy a politikai, stratégiai dokumentumok jellegüknél és tartalmuknál fogva nagyon hamar elavulnak, felügyeletük folyamatos munkát igényel. A Nyelvtervezési Kutatóközpont igyekezett a jelenlegi kötetben szereplő adatok aktualitását biztosítani.

A kutatómunka során szembesültünk azzal, hogy nem minden országban van központi nyelvstratégia, viszont valamilyen nyelvpolitika, nyelvi jellegű szabályozók mindenhol vannak. A kötetben szerepel minden fellelhető adat, és a szerkesztők úgy döntöttek, hogy a teljesség kedvéért minden állam nyelvpolitikájáról, nyelvstratégiájáról közöljünk adatokat, elemzéseket.

Jelen munka legfontosabb hozadéka az, hogy felmutassuk az európai nyelvpolitikai, nyelvstratégiai gyakorlatokat – nem öncélúan, a pusztá áttekintés kedvéért, hanem mivel a magyarországi nyelvpolitika, nyelvstratégia tervezéséhez hasznos lehet a meglévő európai gyakorlat áttekintése.

Az előzményekhez hozzátartozik, hogy a Kárpát-medencei nyelvpolitikák és nyelvstratégiák összegzését tartalmazó kötetünk már megjelent (Eöry Vilma: *Nyelvpolitika és nyelvstratégia Európában I. A Kárpát-medencei országok magyar kisebbséget érintő nyelvpolitikája*. Magyarságkutató Intézet, Budapest, 2021.). Ezt a kötetet kívánjuk folytatni most a II. és a III. kötettel. Jelenleg a következő államok, nyelvterületek nyelvpolitikai, nyelvstratégiai gyakorlatát közöljük:

II. kötet:

- Belgium,
- Bulgária,
- Csehország,
- Dánia,
- Finnország,
- Franciaország,
- Görögország,
- Hollandia,
- Írország,
- Izland,
- a latin nyelv helyzete Európában,
- Lengyelország,
- Luxemburg.

III. kötet:

- Málta,
- Nagy-Britannia (angol, skót, walesi, cornwalli),

- Németország,
- Norvégia,
- Nyugat-Balkán (Albánia, Bosznia-Hercegovina, Észak-Macedónia, Montenegró),
- Olaszország,
- Portugália,
- Spanyolország (spanyol, katalán, gallego, baszk, asztúr-leóni),
- Svájc,
- Svédország.

Külön kihívást okozott a spanyol nyelvpolitika, nyelvstratégia összefoglalása. Ennek az államnak és nyelvterületnek a sajátosságaihoz alkalmazkodva külön alfejezetben foglaljuk össze a spanyol, a katalán, a gallego, a baszk és az asztúr-leóni adatokat. A nyugat-balkáni államok és nyelvterületek stratégiáját is egy fejezetben, de külön bontva közöljük (Albánia, Bosznia-Hercegovina, Észak-Macedónia, Montenegró). Ha az olvasó ezen a ponton hiányolja néhány Kárpát-medencei állam, nyelvterület felsorolását, akkor emlékeztetjük arra, hogy jelen munka előzményében, Eöry Vilma fentebb hivatkozott munkájában már közzétettük ezeket az adatokat. Említést érdemel még Nagy-Britannia feldolgozása: ebben a fejezetben közöljük az angol, a skót, a walesi és a cornwalli adatokat. Az ír nyelvterület adatait egy fejezetben közöljük.

Ebből a felsorolásból hiányoznak a balti államok. A szerkesztők úgy döntöttek, hogy ez az áttekintő jellegű, teljesség igényével megtervezett munka akkor lehet teljes, ha a posztszovjet államok gyakorlatát is összefoglaljuk. Ez a kutatómunka elindult, Észtország, Lettország és Litvánia adatait majd az ennek nyomán születő kötetben adjuk közre.

Köteteink szerkezetében az egyes fejezetek azonos felépítésűek, legfeljebb annyi eltérés fordulhat elő, hogy a nyelvterület sajátosságaihoz igazodva az esetlegesen irreleváns alfejezeteket összevonjuk. Az adott ország, nyelvterület statisztikai alapadataival kezdjük, melyben áttekintést adunk a tárgyalt nyelv vagy nyelvek beszélőközösségéről, a kapcsolódó országok, államok adatairól, megnevezzük a feldolgozás alapjául szolgáló dokumentumok típusát, a felelős intézményeket. Az alapadatokról szóló alfejezetben van egy „Nyelvstratégiai

mátrix” nevű szakasz, amelyben a bemutatandó állam, nyelvterület nyelvének vagy nyelveinek a veszélyeztetettség fokát tárjuk fel az objektív adatok és a nyelvpolitikai, nyelvstratégiai intézkedések összefüggésében.

A tárgyalt nyelv történetéről és jelenkori állapotáról szóló fejezetek a lényegre koncentrálva, nem túl hosszán, közérthetően, de tudományos igény-nyel készültek, a megcélzott olvasóközönség számára megfelelő módon és tartalommal.

A jogi, közigazgatási előzményeket bemutató szakasz természetesen összefoglalja és bemutatja a tárgyalt nyelvre, államra vonatkozó jogi és egyéb dokumentumokat, jogszabályokat, esetlegesen a nyelvtörvényt, egyéb nyelvpolitikai, stratégiai anyagokat. Ez alapján foglaljuk össze a konkrét nyelvre vonatkozó nyelvstratégiai, nyelvpolitikai célokat, a vonatkozó dokumentum(ok) szerkezetét. Jellemzően részletesebb az intézkedési területeket bemutató szakasz, hisz itt részletekbe menően írjuk le a korábban megnevezett nyelvpolitikai, nyelvstratégiai dokumentumokban található témaköröket, intézkedési területeket: ez már nem felsorolás, hanem részletes bemutatás.

Az ütemtervet, a feladat- és hatásköröket, valamint a felügyeletet, fenntartást és megújítást (monitorozást) bemutató fejezetek értelemszerűen a tárgyalt állam vagy közösség nyelvpolitikai, nyelvstratégiai szabályozásának intézményrendszerének sajátosságaihoz igazodik. Vannak olyan államok, amelyekben részletes, pontosan szabályozott, központi nyelvstratégia és intézményrendszer áll a háttérben, de vannak olyanok is, amelyekben a szabályozás lazább, az intézményrendszer nincs kiépülve. Akár az is előfordul, hogy e fejezetek valamelyikének tárgyról egy adott állam nyelvpolitikája megfelel, ilyenkor értelemszerűen mi sem tudtuk kifejteni.

Szándékunk szerint az egyes alfejezetek kiemelkedően fontos része az utolsó, *Összehasonlítás* című szakasz. Ezt azért tartjuk igen fontosnak, mert itt a fentebb bemutatott adatokat, intézkedéseket, stratégiai, politikai irányokat abból a szempontból elemezzük, hogy mit és milyen módon használhat fel a magyar nyelvpolitikával és nyelvstratégiával foglalkozó kutatás, közigazgatás és politika. Tudományos igényű munkához méltóan az alfejezeteket a felhasznált irodalom jegyzéke zárja, amelyben az olvasó fellelheti a feldolgozott szakmai, politikai, stratégiai és tudományos adatok forrásait. Végül mi más kívánsággal

bocsáthatnók útjára e köteteket, mint hogy ezek az utolsó fejezetek ériék el eredeti céljukat: tanulságaikat a magyar nyelvstratégiai tervezés is minél szélesebb körben alkalmazhassa.

Budapest, 2025. január

A szerkesztők